

Startdocument Regio Deal Achterhoek

Beoogde Partijen

Rijk

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Regio

Triple Helixpartijen vertegenwoordigd in de Achterhoek Board
Provincie Gelderland

Algemene overwegingen

- Het kabinet Rutte III erkent dat elke regio uniek is. Regio's hebben verschillende kenmerken waardoor elke regio behoefte heeft aan een eigen aanpak en afweging bij het aanpakken van de regionale opgave. De verschillende krachten en uitdagingen die specifiek zijn voor een regio vormen de basis voor een regionale opgave om de brede welvaart, leefbaarheid en economische kracht te bevorderen.
- De regionale opgave heeft een meervoudig karakter en vergt een integrale aanpak op de verschillende opgaven. Doel is om door verschillende beleidskolommen heen te werken. Verder heeft de regionale opgave een gebiedsoverstijgende impact, waardoor inzet op rijksniveau nodig is, maar die ook zorgt voor een vliegwieleffect.
- Regio Deals hebben tot doel om de regionale opgave aan te pakken. Hierbij wordt samen gewerkt tussen vakdepartementen, decentrale overheden, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Voor deze regionale opgaven stelt het kabinet middelen beschikbaar uit de Regio Envelop, waaruit Regio Deals worden gefinancierd tussen het Rijk en de regio. Ook vanuit de regio zelf wordt gezorgd voor financiering (cofinanciering).
- Deze integrale en gezamenlijke aanpak met bijbehorende afspraken over de financiering is het onderscheidende karakter van de Regio Deals ten opzichte van reguliere beleidsinstrumenten.
- Regio Deals gaan om meer dan een inzet van financiële middelen. Zij kenmerken zich ook door een sterke, continue inzet van alle betrokkenen, creëren nieuwe samenwerkingsvormen en niet-financiële ondersteuning om de in de regionale opgave gestelde ambities en doelen te bereiken.
- Regio Deals leveren daarmee een bijdrage aan welvaart in brede zin.

De randvoorwaarden voor de Regio Deal Achterhoek

- Er is een maximaal budget voor de Regio Deal vanuit het Rijk van € 20 mln.
- Onder de Regio Deal worden projecten uitgevoerd die voldoen aan de uitgangspunten van de Kamerbrief Aanpak Regio Deals d.d. 8 juni 2018. Onderdeel hiervan zijn een cofinanciering door de regio in een verhouding van minimaal 50%, een stevige regionale governance en uitvoeringskracht en een aantoonbaar rechtmatige en doelmatige besteding van het budget. De cofinanciering moet zijn geborgd en de projecten moeten bijdragen aan het aanpakken van de hieronder beschreven opgave.

- Aanvulling tot de beoogde minimale €20 mln. cofinanciering door de (gezamenlijke) regionale partijen (zie paragraaf Financiering) moet bij ondertekening van de Regio Deal gegarandeerd zijn.
- De in de propositie aan het Rijk gevraagde bijdrage van €40 mln. (plus de cofinanciering van minimaal €40 mln.) is bij de vaststelling teruggebracht tot €20 mln. (plus cofinanciering van minimaal €20). In de verdere uitwerking van de Regio Deal moet duidelijk worden of blijft ingezet worden op alle thema's, zoals opgenomen in de propositie, of dat er keuzes worden gemaakt op basis van het beschikbare budget.
- Van de cofinanciering door de regio neemt de provincie Gelderland maximaal 50% voor haar rekening.
- Overeenkomstig de vaststellingsbrief van 16 november 2018 moeten de projecten gericht zijn op het toekomstbestendig maken van: regionale economie, woningvoorraad, voorzieningen, bereikbaarheid, retail en landbouw. Aansluitend ziet het Rijk graag aandacht voor het bestrijden van ondermijnende criminaliteit.
- Er wordt ingezet om de Regio Deal Achterhoek voor 1 juni 2019 vast te stellen.

De opgave van de Regio Achterhoek: Triple Smart met de Toekomst in de Maak

De Achterhoek wil groeien in kwaliteit en heeft de ambitie in 2030 een nog sterker bloeiende en innovatieve economie te hebben met een kwalitatief hoogwaardige, goed bereikbare en duurzame woon- en leefomgeving. Triple Smart met de Toekomst in de Maak (titel propositie) vormt de basis voor de regionale ambitie en daarmee voor de invulling van de Regio Deal.

De opgave nader uitgewerkt

De Achterhoek is een economisch krachtige en sterk innovatieve regio, met veel gespecialiseerde maakbedrijven en met een grote en groeiende sector zorg en welzijn. Er heerst van oudsher een sterke samenwerkingscultuur, zowel bij inwoners als maatschappelijke partners. De regio moet een krachtige inspanning leveren om voldoende gekwalificeerde arbeidskrachten en een passende woningvoorraad te behouden, gelet op de ontgroening en de vergrijzing. Dit vraagt ook om aandacht voor de kwaliteit van de leefomgeving, zodat de Achterhoek een interessante omgeving blijft voor vestiging van nieuwe bewoners en bedrijven. Deze opgaven zijn groot en worden breed gedeeld:

- De beroepsbevolking neemt in de Achterhoek sneller af dan elders (-12% tot 2030), waardoor er een toenemend tekort aan personeel is. De Achterhoek moet dus de inzetbaarheid van het tot nu toe onbenutte arbeidspotentieel vergroten, arbeidskrachten van buiten de regio aantrekken en er tegelijkertijd voor zorgen dat zoveel mogelijk jonge Achterhoekers hier willen blijven of terugkeren na hun studie. Daarvoor zijn onder andere aantrekkelijke, verduurzaamde woningen nodig, een passend voorzieningenniveau, leefbare kernen en een uitstekende bereikbaarheid via weg en spoor (fijnmazig netwerk).
- De huidige woningvoorraad voldoet niet aan de toekomstige vraag. Het grootste deel (70%) is particulier eigendom, vaak van ouderen. Investeren in de broodnodige kwaliteitsverhoging en duurzaamheid vraagt, zeker voor particulieren, een enorme extra (financiële) inspanning.
- De nu nog lichte huishoudensgroei slaat over tien jaar om in een daling. Op dit moment is er een tekort aan woningen, terwijl er op langere termijn minder woningen nodig zijn. Dit vraagt om een samenhangende aanpak: het behouden en aantrekken van arbeidskrachten betekent nu een impuls voor de woningmarkt, tegelijkertijd is er de uitdaging om toekomstige leegstand te voorkomen.
- In de Achterhoek is sprake van vrijkomende agrarische bebouwing (in het buitengebied), waar niet altijd een passende nieuwe bestemming voor is. De verwachting is dat circa

40% van de agrariërs in 2030 is gestopt met hun bedrijf. Dit gaat gepaard met circa 1,6 miljoen m² vrijkomende agrarische bebouwing (VAB's) en een aanzienlijke asbestsaneringsopgave.

- De beperkte zichtbaarheid en beperkte handhavingcapaciteit van die bebouwing maakt ze een interessant "doelwit" voor criminele c.q. ondermijnende activiteiten: leegstaande agrarische gebouwen worden op diverse plaatsen in het land misbruikt om er illegale activiteiten in te ontplooiën, zoals de productie van hennep of synthetische drugs.
- Tegelijkertijd willen we doorpakken naar een circulaire landbouw en daarmee primair de mestreductie-opgave realiseren (nu mestoverschot van 20%).
- De bereikbaarheid van Achterhoekse bedrijven en voorzieningen, zeker voor niet-automobilisten, verdient een verbetering. Er zijn slimme bereikbaarheidsoplossingen nodig, onder andere om nieuwe arbeidskrachten aan te trekken. Daarnaast blijven de nieuwe A15, de A12 en de A18/N18 om aandacht vragen.
- De energietransitie vraagt ook in de Achterhoek een enorme inspanning.
- De diverse ontwikkelingen moeten in onderlinge samenhang en op gebiedsniveau worden gezien, ter versterking of behoud van de ruimtelijke kwaliteit en cultureel erfgoed, mede vanwege de aantrekkelijkheid als vestigingsgebied voor arbeidskrachten.

Investeren in kwaliteit

De Achterhoek staat kortom voor de uitdaging oplossingen te vinden om het regionale werk-, leer-, woon- en leefklimaat op een goed peil te houden. Er is een nieuw evenwicht nodig tussen vraag en aanbod op de arbeids- en woningmarkt, zowel op de korte als de lange termijn. Nieuwe verdienmodellen zijn nodig om economische groei ook mogelijk te maken in combinatie met een afnemende bevolking. Investeren in kwaliteit is daarbij het uitgangspunt. Deze integrale aanpak sluit aan bij het Rijksbeleid, zoals het verduurzamen van woningen, het stimuleren van talent, een krachtig beroepsonderwijs, het versterken van innovatiekracht, een duurzame landbouw en het bestrijden van ondermijnende criminaliteit.

Triple Smart

De Achterhoekse ambitie om te groeien in kwaliteit krijgt nader vorm door de volgende bouwstenen:

1. **SMART ECONOMY:** de inzet richt zich primair op de mismatch tussen onderwijs en de arbeidsmarkt, de economische transitie en mobiliteit en bereikbaarheid van de regio.
2. **SMART LIVING:** de inzet richt zich op de mismatch op de woningmarkt, de transitie in het vastgoed en voorzieningen (waaronder de retail), de transitie in het buitengebied met als aandachtspunt het bestrijden van de ondermijnende criminaliteit, de circulaire landbouw en de energietransitie.
3. **SMART GOVERNANCE:** de inzet richt zich op de nieuwe regionale samenwerkingsstructuur (triple helix) om efficiënt sturing te kunnen geven aan de transformatie van de regio.

De thematische bouwstenen nader uitgewerkt

De Achterhoek wil samen met de provincie en het Rijk een innovatieve aanpak ontwikkelen. De inzet van de regio sluit aan op het Klimaatakkoord, de Nationale Woonagenda 2018-2021, de Retaildeals, Beter Benutten, de visie op Kringlooplandbouw, Sanering en verduurzaming varkenshouderij en het Toekomstbeeld OV. De thematische bouwstenen Smart Economy, Smart Living en Smart Governance dienen daarbij in samenhang met elkaar te worden gezien. Smart Economy kan niet zonder Smart Living worden gerealiseerd en omgekeerd is het "slimme wonen" afhankelijk van nieuwe economische en technologische ontwikkelingen. Meervoudigheid en een regionale aanpak worden gecombineerd met

inwonersparticipatie en lokaal maatwerk. Daarbij zijn raakvlakken te benoemen met meerdere ministeries, zoals LNV, BZK, EZK, SZW, J&V, OCW en I&W.

Smart Economy

Doel

De Achterhoek wil groeien in kwaliteit door toe te werken naar een sterke regionale economie, uitgaande van eigen kracht.

Subdoelen

In 2025 zijn vraag en aanbod op de arbeidsmarkt (beter en meer) in evenwicht.

De arbeidsproductiviteit en economisch toegevoegde waarde nemen met 2% per jaar toe.

De fysieke bereikbaarheid van bedrijven en voorzieningen verbetert sterk.

Activiteiten/doelen

Onderstaande activiteiten zijn potentiële bouwstenen die onderdeel kunnen worden van de uiteindelijke Regio Deal:

- Het versterken van bestaande en het ontwikkelen van nieuwe (grensoverschrijdende) clusters voor samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen en het opzetten van nieuwe clusters (o.a. via fieldlabs) voor het implementeren van Smart Industry-toepassingen (Smart Industry Hub Boost) in alle stuwende en relevante sectoren (maakindustrie, zorg, toerisme, retail, landbouw en de bouw) en de digitalisering van het MKB.
- Het uitbreiden en nog sterker profileren van de Smart Hub Netwerk met als doel het aantrekken van (jong) talent mede door het aanbieden van hoogwaardige stage- en afstudeeropdrachten, ook voor studenten van buiten de regio. Ook worden er kansen en ruimte geboden voor start-ups, door ze te verbinden aan ervaren ondernemers, kapitaal en faciliteiten.
- Het vergroten van het arbeidspotentieel door te investeren in bij-, om- en herscholing van werknemers (ook grensoverschrijdend) voor een grotere doorstroom en arbeidsparticipatie en door de aanpak van de negatieve arbeidspendel en het aantrekken van talent (SmartHub). Daarbij wordt aangesloten bij en gebruik gemaakt van de bestaande regionale infrastructuur inzake matching van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt (zoals het regionale werkgeversservicepunt en het leernetwerkloket).
- Het creëren van een grensoverschrijdend speelveld met Duitsland voor zakendoen en onderwijs, met aandacht voor de wederzijdse bereikbaarheid.
- Het vergroten van de inzetbaarheid van onbenut arbeidspotentieel, zodat iedereen mee kan doen op de arbeidsmarkt en een leven lang leren wordt gestimuleerd.
- Het verbeteren van de fijnmazige bereikbaarheid en het realiseren van Smart Mobility door het uitvoeren van MaaS-projecten in de Achterhoek en het aanjagen en ondersteunen van bestaande en nieuwe proeftuinen op het gebied van slimme mobiliteitsoplossingen. Daarbij wordt vooral gezocht naar kansen op structurele oplossingen.
- Het inzetten op een slimme en innovatieve kringlooplandbouw en natuur-inclusieve landbouw, waaronder het opschalen van het project 'kunstmestvrije Achterhoek.' Belangrijk daarbij is het zoeken naar (Europese) regelruimte. De mestregelgeving moet het in dit kader mogelijk maken om mineralen uit dierlijke mest terug te winnen, mineralenconcentraten te maken en deze te gebruiken als kunstmestvervangers.

Smart Living

Doel

De Achterhoek werkt aan een hoogwaardig werk-, leer-, woon- en leefklimaat ondanks ontgroening en vergrijzing en uitgaande van een krapte op de arbeidsmarkt en een sterke economische groei.

Subdoelen

De Achterhoek is in 2030 energieneutraal en de score voor de leefbaarheid in de regio is minimaal op hetzelfde niveau als in 2017 (een 7,8 in 2017). De kwaliteit van de zorg staat in 2022 op een hoger niveau.

Activiteiten/doelen

Onderstaande activiteiten zijn potentiële bouwstenen die onderdeel kunnen worden van de uiteindelijke Regio Deal:

- Het toepassen van een triple helix uitvoeringsstrategie voor de transformatie van de woningvoorraad met als doel een goede balans te vinden tussen nieuwbouw en sloop. Nieuwe woningen en/of het transformeren van bestaand vastgoed moeten aansluiten op de juiste doelgroepen. Ook wordt ingezet op het verhogen van de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad (verduurzaming en het levensloop bestendig maken) en de woonomgeving. Tevens vraagt dit om aandacht voor regelruimte binnen bestaande juridische kaders.
- Het verkleinen van de kernwinkelgebieden en het beperken en transformeren van leegstand vastgoed (aandacht voor VAB's, retail, maatschappelijk vastgoed).
- Het opzetten van begeleidingstrajecten voor (stoppende en gestopte) agrariërs, gericht op toekomstperspectief, alternatieve verdienmodellen en sociale vraagstukken.
- Het waarborgen van de veiligheid en leefbaarheid in het buitengebied door nieuwe (legale) handelingsperspectieven in het buitengebied. Door het vinden van nieuwe bestemmingen dan wel het slopen van betreffende gebouwen, vermindert het risico op ondermijnende activiteiten. Hiervoor verbinden we programma's gericht op het bieden van een duurzame toekomst voor het vastgoed, met programma's om ondermijnende activiteiten tegen te gaan. Het Regionaal Informatie-en Expertise Centrum (RIEC) in de regio, waarin alle partners betrokken bij de aanpak van ondermijning in samenwerken, kan daarvoor als aanspreekpunt dienen.
- Het bevorderen van de energietransitie door het ontwikkelen en uitvoeren van een Regionale Energie Strategie (RES).

Smart Governance

Doel

In de Achterhoek is gestart met een vernieuwende samenwerking tussen ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden (drie O's): Achterhoek Raad, Achterhoek Board en Achterhoek Thematafels. Deze stevige governance zorgt voor regionale slagkracht en politieke verantwoording.

Activiteiten/doelen

In aanvulling op de in de Achterhoek gestarte vernieuwende samenwerking tussen ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden (drie O's), wordt in de Regio Deal:

- 1) Gewerkt aan versterking en vernieuwing van de grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland en in het bijzonder Noordrijn Westfalen (o.a. gaat het om de zogenoemde "Grenzhoppers").

2) Een monitorings- en evaluatieprogramma opgezet, met als doel te leren van de nieuwe samenwerkingsconstructie en deze lessen te benutten voor doorontwikkeling van de samenwerking en het inventariseren van wenselijke aanpassingen in wet- en regelgeving

Kansen voor cross-overs (koppelingen tussen thematische bouwstenen en met Rijksprogramma's)

De thematische bouwstenen kunnen niet los van elkaar worden gezien. Het benutten van cross-overs maakt de meervoudige opgave inzichtelijk en benadrukt de integraliteit van de aanpak. Smart Economy en Smart Living zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, waarbij Smart Governance stimulerend en versterkend kan werken door het vergroten van het regionale draagvlak en de daadkracht.

Naast de cross-overs zijn er koppelingkansen met diverse Rijksprogramma's. Zo zijn de volgende programma's te benoemen:

- Ministerie BZK: programma bevolkingsdaling (o.m. maatwerk en expertisetrajecten), Energietransitie/RES, RVB, VAB's., MIRT, NOVI en met name de Omgevingsagenda Oost, governance/bestuurlijke samenwerking en ruimtelijke kwaliteit.
- Ministerie LNV: de visie op kringlooplandbouw, VAB's en de sanering varkenshouderij.
- Ministerie EZK: programma Smart Industry, retaildeals
- Ministerie I&W: procesgeld en asbestsanering (VAB's), MIRT, MaaS (Mobility as a Service) en circulaire economie
- Ministerie OCW: Erfgoeddeals, VAB's, Kwaliteitsagenda MBO
- Ministerie SZW: Breed Offensief (arbeidsparticipatie)
- IBP: Vitaal platteland, verduurzaming van de landbouw
- Ministerie J&V: ondermijningsfonds, plan RIEC Oost-Nederland
- Ministeries EZK en BZK samen met VNG, IPO en UvW: nationaal programma RES (in ontwikkeling)

Het optimaal benutten van de koppelingkansen maakt een belangrijk onderdeel uit van de Regio Deal, die een impuls geeft voor een meerjarige versnellingsaanpak en een vliegwiel is om nieuwe investeringen en handelsperspectieven uit te lokken voor de korte én lange termijn. De regio Achterhoek is een van de zes maatwerktrajecten¹ in het kader van het (de tweede voortgangsrapportage) Programma Bevolkingsdaling (BZK). De Achterhoek wil ook deelnemen aan de nationale expertisetrajecten woningmarkt, energietransitie en klimaatadaptatie.

Nader uit te werken punten Regio Deal Achterhoek

Er vindt een nadere verkenning plaats op het thema de 'Gezondste regio' als onderdeel van zorginnovatie. Bij zorginnovatie ging het tot dusver om het toepassen van nieuwe technologieën in de zorg door verbindingen te leggen tussen bedrijven en zorginstellingen en door woningen in het buitengebied te voorzien van domotica/sensoring. Nu wordt breder gekeken naar mogelijkheden tot het bevorderen van een gezonde leefstijl.

Financiering

De eerste contouren van de cofinanciering vanuit de Achterhoek:

• Investeringsfonds Regio Achterhoek	€ 6.000.000
• Gebiedsopgave provincie Gelderland	€ 4.000.000
• Programma Steengoed provincie Gelderland	€ 1.700.000
• Agenda Vitaal platteland provincie Gelderland	€ 500.000
• Bijdrage gemeenten	€ 4.800.000
• Bijdrage onderwijs en bedrijfsleven	€ 3.000.000

¹ Kamerbrief minister van BZK van 14 november 2018

----- +
€ 20.000.000

Investeringsbereidheid

De regiogemeenten hebben voor de aanpak van meerdere thema's middelen gereserveerd op hun begroting, onder meer voor de energietransitie en de transformatieopgave wonen en vastgoed. De inzet van verdere gemeentelijke middelen is mede afhankelijk van de verdere uitwerking in concrete programma's en projecten. De bijdrage vanuit het onderwijs en het bedrijfsleven bestaat onder andere uit bijdragen aan SmartHub en het opzetten van nieuwe clusters (bijvoorbeeld door het uitbouwen van het Smart Business Centrum) voor samenwerking en nieuwe projecten op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Bij het sluiten van de Regio Deal zullen alle onderdelen van de cofinanciering als "hard geld" moeten kunnen worden betiteld.

Daarnaast kan er ook nog worden gedacht aan de middelen die de provincie Gelderland jaarlijks beschikbaar stelt (€30 miljoen per jaar voor de komende 4 jaar voor heel Gelderland) in het kader van motie 38 voor de agenda Klimaat en Energie. Tevens zijn er budgetten vanuit bijvoorbeeld SteenGoed Benutten en Onderwijs Arbeidsmarkt die voor projecten ingezet zouden kunnen worden. De voor Gelderland beschikbare POP3-middelen voor LEADER Achterhoek zijn gekoppeld aan de krimpopgave in de Achterhoek (nog resterend €2,3 miljoen POP exclusief en €4,6 miljoen inclusief financiering gemeenten).

Wat betreft de cofinanciering wordt voor het vervolgtraject het volgende afgesproken:

- De Regio Deal beoogt een versnelling te zijn van de uitvoering van de (strategische) agenda voor de Achterhoek (zie propositie). Partijen streven ernaar dat projecten die uitvoeringsgereed zijn én passen binnen de scope van de definitieve Regio Deal, ook vooruitlopend op de definitieve Regio Deal kunnen worden gestart.
- Door partijen gereserveerde middelen voor regionale cofinanciering van de Regio Deal, kunnen in overleg tussen partijen al voorafgaand aan het sluiten van de definitieve Regio Deal worden ingezet voor projecten die uiteindelijk zullen passen binnen de scope van de Regio Deal én die uitvoeringsgereed zijn. De betreffende bijdrage blijft dan onderdeel van de regionale cofinanciering van de Regio Deal.

Bredere ambitie van de regio

De regionale agenda en ambities reiken verder dan de € 40 mln. die in de Regio Deal kunnen worden gefinancierd en gerealiseerd. De regio ziet het bedrag van € 20 mln. dat vanuit de regionale (en provinciale) cofinanciering bij elkaar wordt gebracht dan ook als een begin van de totale geldmiddelen die de regio wil genereren voor de uitvoering van de Agenda richting 2030. Met deze bredere ambitie wil de regio optimaal gebruik maken van de vliegwielfunctie van de Regio Deal en structureel inzetten op de realisering van de regionale opgaven richting 2030.

